

ANALYSEDOCUMENT

Zicht op jeugdigen in jeugdhulp in Lelystad

Oktober 2017

Daan Heineke (Gemeente Lelystad)
m.m.v. Afke Donker (NJI)

Nederlands
Jeugdinstituut

Inhoud

1	Inleiding.....	3
2	Onze jeugd in cijfers	5
	2.1 Jeugd in Lelystad	5
	2.1 Multiprobleemgezinnen	6
	2.3 Conclusie	7
3	Verwachte problematiek en jeugdhulpgebruik	8
	3.1 Verwachte problematiek	8
	3.2 Verwacht jeugdhulpgebruik.....	9
	3.3 Daadwerkelijk gebruik jeugdhulp	10
	3.4 Leeftijd en geslacht van jeugdigen in de jeugdhulp	10
	3.5 Conclusie	11
4	Trends in jeugdhulpgebruik Lelystad	12
	4.1 Jeugdhulpgebruik in Lelystad van oudsher hoog	12
	4.2 Jeugdigen in jeugdhulp vanaf 2015	12
	4.3 Jeugdigen met jeugdhulp zonder verblijf	12
	4.4 Jeugdigen met jeugdhulp met verblijf.....	13
	4.5 Jeugdigen met jeugdbescherming	13
	4.6 Jeugdigen met jeugdreclassering	13
	4.7 Conclusie	14
5	Doelgroepen in jeugdhulp	15
	5.1 De doelgroep jeugdhulp belicht in gesprekken met jeugdhulpprofessionals	15
	5.2 Jeugdzorg en onderwijs.....	16
	5.3 Conclusies.....	17
6	Wie verwijst naar jeugdhulp in Lelystad?	19
	6.1 Verwijzers Jeugdhulp	19
	6.2 Beschikkingen	20
	6.3 Conclusies.....	20
7	Outcome	21
8	Beschouwing.....	22

1 Inleiding

Sinds 2015 is de Jeugdwet van kracht en is de verantwoordelijkheid van de gemeenten uitgebreid met diverse vormen van jeugdhulp en de uitvoering van kinderschermingsmaatregelen en jeugdreclassering. De gemeenten waren al verantwoordelijk voor lokaal preventief jeugdbeleid. Lelystad heeft de transitie voorbereid middels diverse beleidsdocumenten, waaronder:

- Kadernota jeugdhulp 'Kansrijk opgroeien in Lelystad' (vastgesteld door de raad 11 maart 2014);
- Het Beleidsplan jeugdhulp 2015-2019 'Kansrijk opgroeien in Lelystad' (vastgesteld in de Raad 28 oktober 2014).

Regelmatig wordt de Raad op de hoogte gesteld van het gebruik en de kosten van de jeugdhulp. Op 4 juli is ingestemd met het Uitvoeringsplan Jeugdhulp 2017, waarin de stand van zaken werd geschetst rond jeugdhulp alsmede negen transformatiedoelstellingen werden geformuleerd om een volgende stap in de transformatie van de jeugdhulp te zetten.

Behalve de jeugdhulp wil de gemeente Lelystad ook de zogeheten pedagogische basis op orde hebben. Daartoe verschenen twee documenten met voornemens en plannen. In 2016 het 'Beleidsplan Versterken pedagogische basis 2016 – 2019' en in 2017 het 'Uitwerkingsplan pedagogische basis'. De Raad heeft uitvoerig over deze documenten gesproken. Om te kunnen besluiten over het Uitwerkingsplan pedagogische basis, wenst de Raad meer kwantitatieve en kwalitatieve gegevens over de doelgroep van de jeugdigen uit Lelystad die gebruik maken van (intensieve) jeugdhulp. De Raad wenst dat het verkregen inzicht over de doelgroep ook inzicht kan geven over het gewenste type preventieve maatregelen in Lelystad.

Om aan deze wens te kunnen voldoen is in de maand september 2017 nadere analyse verricht in samenwerking met het Nederlands Jeugdinstituut naar de doelgroep van jeugdhulp te Lelystad. De onderzoeksactiviteiten bestonden uit:

- Verzamelen van in Lelystad beschikbare gegevens;
- Verzamelen van elders beschikbare relevante gegevens;
- Gesprekken met tien professionals van vijf jeugdhulpaanbieders over de doelgroep uit Lelystad;
- Analyseren van de verzamelde gegevens.

Sinds 2016 zijn er via de website Waarstaatjegemeente.nl over alle Nederlandse gemeenten gegevens beschikbaar over tal van onderwerpen waar gemeenten mee bezig zijn, waaronder jeugd en jeugdhulpverlening. Deze site wordt beheerd en ontwikkeld door KING (Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten, onderdeel van VNG). Gegevens van gemeenten kunnen vergeleken worden met andere gemeenten, met provincies en met heel Nederland.

Het NJi verzamelt zelf ook gegevens over jongeren, bijvoorbeeld binnen de monitor aansluiting onderwijs-jeugdhulp. Voor een deel is dat informatie die het NJi berekent op basis van niet openbare microdata van het CBS. Via CBS Statline publiceert het CBS zelf over de cijfers die het verzamelt¹.

Samen met de in Lelystad beschikbare gegevens vormen deze bronnen de basis van de analyse die we in deze rapportage beschrijven. Eerst zullen we een overzicht geven van basisgegevens (indicatoren) betreffende alle jeugdigen in Lelystad, vergeleken met de jeugdigen in heel Flevoland en met jeugdigen in Nederland (hoofdstuk 2). Vervolgens gaan we in op problematieken bij jeugd die we in Lelystad kunnen verwachten op basis van de achtergrondkenmerken en tevens op het feitelijke jeugdhulpgebruik door jeugdigen uit Lelystad (hoofdstuk 3). In hoofdstuk 4 bespreken we de trends die we zien als we

¹ Op het moment van schrijven zijn over 2016 voorlopige cijfers beschikbaar.

gegevens over jeugdhulpgebruik in verschillende jaren met elkaar vergelijken. Daarna geven we een beschrijving van het beeld dat professionals uit de jeugdhulp hebben over de jeugdhulpdoelgroep uit Lelystad. Ook het verband tussen jeugdhulp en onderwijs komt aan de orde (hoofdstuk 5). Informatie over verwijzingen en beschikkingen komt in hoofdstuk 6 aan de orde. Hoewel er geen totaalbeeld te geven is van de outcome van de jeugdhulp, is wel bekend of de jeugdhulptrajecten die zijn afgesloten, volgens plan beëindigd zijn (hoofdstuk 7). Het achtste en laatste hoofdstuk bevat een beschouwing over monitoring en de opbrengsten van deze analyse.

2 Onze jeugd in cijfers

2.1 Jeugd in Lelystad

In Lelystad wonen ruim 17.000 minderjarigen. Van elk leeftijdsjaar zijn er circa 1000 jeugdigen. Van de jongste Lelystedelingen zijn er minder; zo waren er op 1 januari 2017 820 0-jarigen.

Leeftijd	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	Tot
Aantal	820	855	947	844	892	929	1050	1030	999	1014	1034	1009	992	1025	1008	1035	941	952	17376

Tabel: Aantal jeugdigen in Lelystad per leeftijd op 1-1-2017 (Bron: CBS)

De relevante cijfers die voor de gemeente Lelystad beschikbaar zijn, worden hieronder weergegeven, met (waar mogelijk) een vergelijking met de provincie Flevoland en met Nederland.

Indicator	Lelystad	Flevoland	Nederland
Percentage van bevolking in leeftijd 0-19 jaar (2017)	24,9%	26,4%	22,3%
Percentage van bevolking in leeftijd 4-11 jaar (2017)	10,3%	10,5%	8,7%
Percentage eenouderhuishoudens (2016)	10,1%	10,0%	7,2%
Percentage kinderen in een eenoudergezin (2016)	20,5%	-	15,4%
Percentage kinderen in een uitkeringsgezin (2015)	8,6%	7,1%	6,6%
Percentage kinderen met een handicap (2015)	3,4%	3,1%	2,7%
Aantal leerlingen per 1000 inwoners op speciaal onderwijs (2016)	14,4	7,6	5,9
Percentage voort. schoolverlaters tot. (VO+MBO; 12-23 jaar) (2014)	3,3%	2,2%	2,0%
Verwijzingen Halt per 10.000 inw. van 12-17 jaar (2016)	204,3	166,9	137,4
Aantal verdachten per 10.000 inw. van 12-17 jaar (2014)	13,3	11,5	10,6
Schoolverzuim (relatief) per 1000 inwoners 5-18 (2016)	39,4	37,8	26,9
Schoolverzuim (absoluut) per 1000 inwoners 5-18 (2016)	1,7	2,0	2,0

In Nederland zijn in 2010 ruim 118.000 kinderen en jongeren van 0 tot 18 jaar blootgesteld aan een vorm van kindermishandeling. Het gaat hierbij om ruim 3 procent van het totaal kinderen. Het is en blijft een aanzienlijk probleem. Lokale cijfers over kindermishandeling zijn nog weinig specifiek².

Uit bovenstaande tabel blijkt duidelijk dat Lelystad een jeugdpopulatie heeft met meer risicofactoren dan wat landelijk en in Flevoland gemiddeld is. Er zijn meer kinderen in eenouderhuishoudens, in huishoudens met kans op armoede en in uitkeringsgezinnen. Tegelijkertijd zijn er ook meer kinderen met een handicap en meer kinderen in het speciaal onderwijs.

Ook de geregistreerde maatschappelijke problemen komen in Lelystad meer voor dan landelijk: er zijn meer voortijdig schoolverlaters, meer Halt-verwijzingen en meer jeugdige verdachten. Ook het relatief schoolverzuim (jongeren die wel staan ingeschreven, maar dat ongeoorloofd afwezig is) is in Lelystad hoger dan landelijk. Daar staat tegenover dat het absoluut verzuim (jongeren zonder onderwijsinschrijving) iets lager is. Bovendien was het relatief schoolverzuim in 2016 veel lager dan in 2014 en 2015. Ook het aantal verdachte jongeren neemt af, gelijk met de landelijke trend. Daarentegen neemt het aantal Halt-verwijzingen in Lelystad toe van 128 per 10.000 inwoners van 12-17 jaar in 2012 tot 204,3 in 2016. In Nederland neemt dat niet af.

Een andere trend is dat het percentage kinderen in een uitkeringsgezin in 2015 iets gedaald is van 8,7% naar 8,6%, terwijl het landelijk iets steeg van 6,5 naar 6,6%.

² Het aantal meldingen kindermishandeling én huiselijk geweld bedroeg in 2016 1008 en in het eerste half jaar van 2017 791.

2.1 Multiprobleemgezinnen

Er zijn gezinnen die langdurig kampen met problemen op verschillende gebieden: ze leven in of op de grens van armoede, ouders hebben psychosociale problemen en kinderen krijgen ook hulp of ondersteuning. In sommige gevallen duurt die situatie jaren voort. We spreken dan van een multiprobleemgezin.

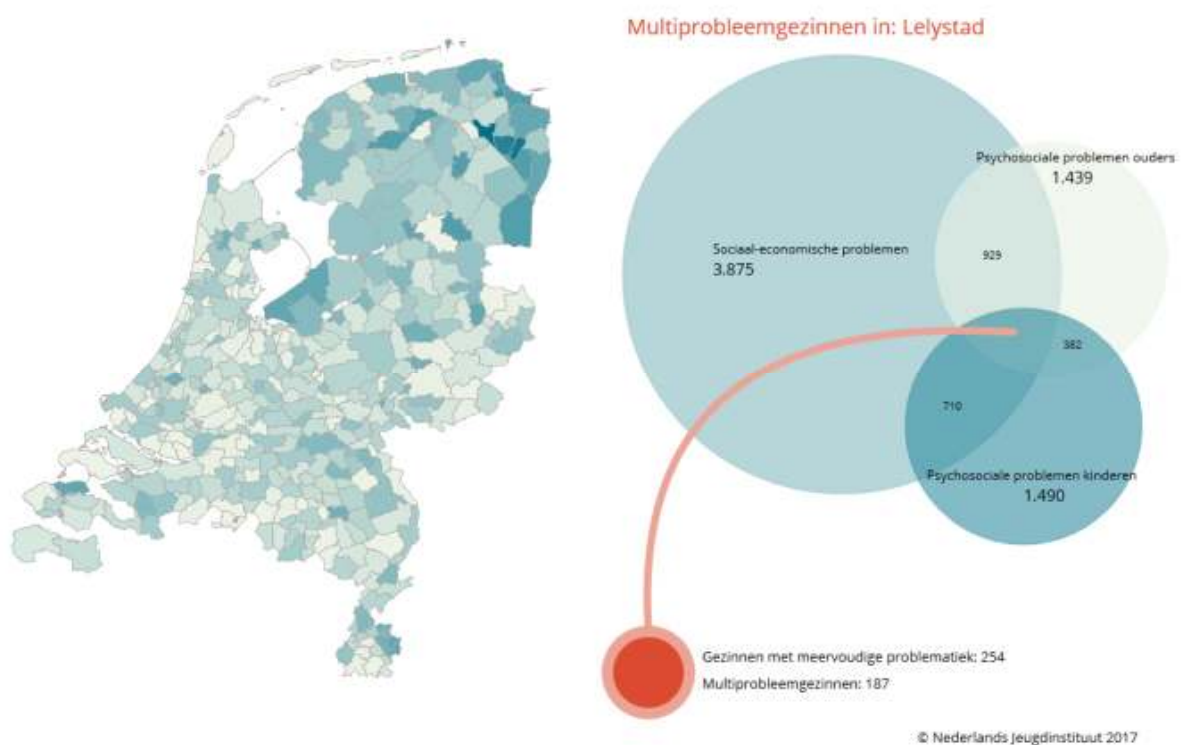
Het NJi heeft, op basis van niet-openbare CBS Microdata, berekend hoeveel multiprobleemgezinnen Nederland telt. Voor de berekeningen zijn we uitgegaan van de volgende definitie³:

Een multiprobleemgezin is een gezin met minstens één volwassene en minstens één kind van 0-18 jaar, die samenleven in een gezamenlijk huishouden waarin problemen bestaan in elk van de volgende kernprobleemgebieden, te weten problemen op:

- Sociaal-economisch gebied;
- Psychosociaal gebied bij de volwassene(n);
- Psychosociaal gebied bij de jeugdige(n).

De problemen zijn chronisch, complex en met elkaar verweven en vaak intergenerationeel.

In de landkaart hieronder zijn de gemeenten in Nederland gekleurd op basis van het percentage multiprobleemhuishoudens van het totaal aantal huishoudens in de betreffende gemeente. Hoe donkerder, hoe hoger het percentage. De figuur rechts geeft de absolute aantallen in Lelystad en de mate van overlap tussen de drie domeinen van problematiek.

³ Bron: Kann-Weedage, D., Zoon, M., Addink, A., van Boven, J., Berger, M. & de Wilde, E.J. (2017). Aantal en kosten van multiprobleemgezinnen in Almelo. Utrecht: NJi. (<https://www.nji.nl/nl/Highcharttest/328187-Multiprobleemgezinnen>)

In Lelystad waren (in 2015) 254 gezinnen met meervoudige problematiek (gezinnen waarin problemen spelen in elk van de drie domeinen) en 187 multiprobleemgezinnen (gezinnen waarin al langer dan 3 jaar sprake is van ondersteuning of hulp). Het percentage multiprobleemgezinnen is in Lelystad (0,57%) flink hoger dan landelijk percentage (0,34%).

2.3 Conclusie

Relatief zijn er in Lelystad veel jeugdigen die te maken hebben met risicofactoren zoals opgroeien in een eenoudergezin, in een uitkeringsgezin of die leven met een beperking. Ook is het opvallend dat er van de in totaal 12.742 huishoudens (CBS, 2016) met kinderen in Lelystad er 441 zijn met meervoudige problematiek (3,5%). Het gaat dan om naar schatting 600 kinderen.

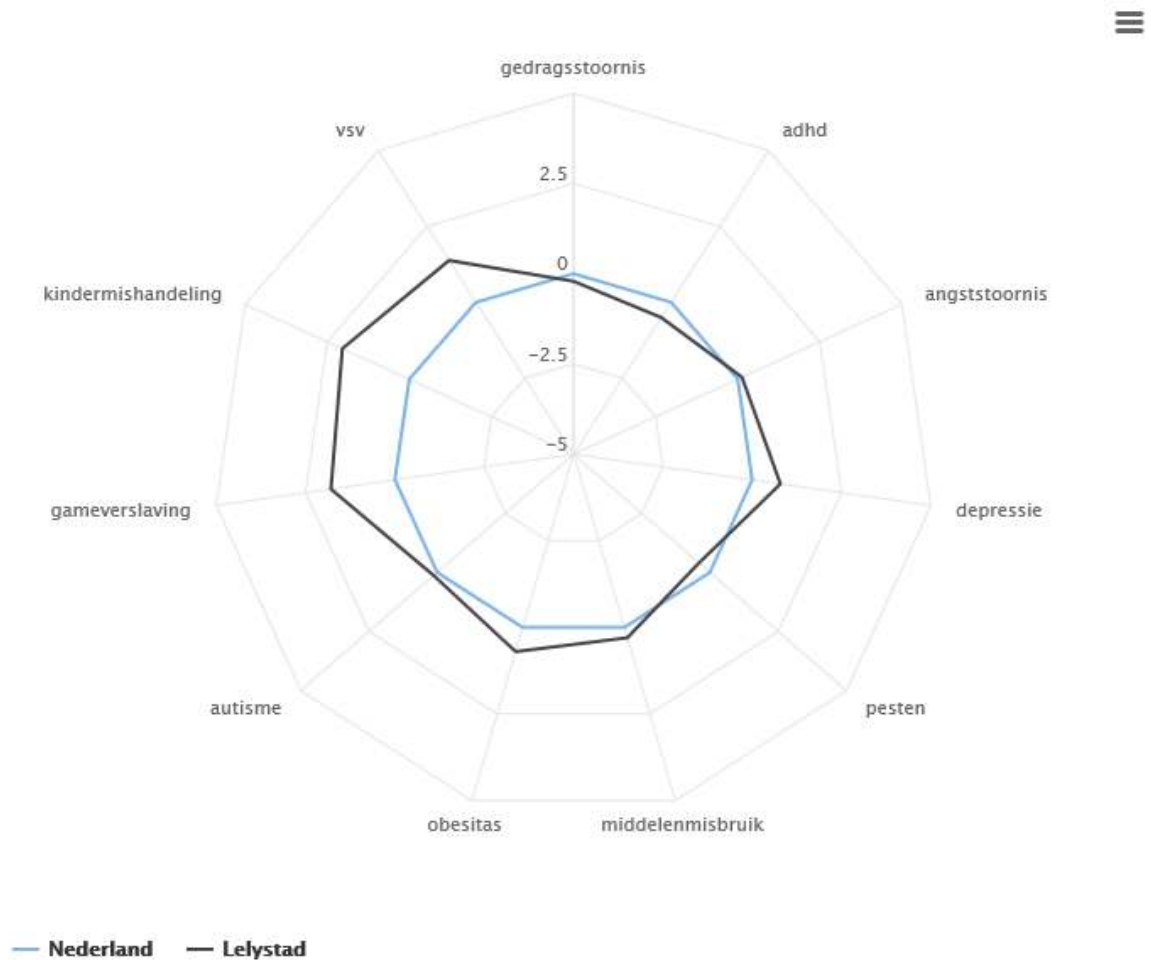
Deze risicofactoren kunnen het gezond en veilig opgroeien dermate negatief beïnvloeden dat er een vorm van ondersteuning nodig is. Het is dan te verwachten dat er ook in Lelystad meer ondersteuning en hulp nodig is. Kinderen in een gezin met een laag inkomen maken relatief vaker gebruik van jeugdhulp. Dat geldt ook voor kinderen uit een eenoudergezin⁴. In het volgende hoofdstuk bespreken we welke problemen en welk jeugdhulpgebruik we mogen verwachten op basis van de achtergrond van Lelystadse kinderen en gezinnen.

⁴ In Lelystad komen 26,7% van alle jeugdigen die jeugdhulp krijgen uit een eenoudergezin (26,7 procent). Voor alle jeugdigen in Nederland is dat percentage 15,4% (Bron CBS)

3 Verwachte problematiek en jeugdhulpgebruik

3.1 Verwachte problematiek

De figuur hieronder⁵ geeft voor een elftal onderwerpen de afwijking van Lelystad ten opzichte van het Nederlands gemiddelde. Hoe verder naar buiten, hoe hoger de verwachte prevalentie van het betreffende kenmerk is. In Lelystad verwachten we op basis van de achtergrondkenmerken in de gemeente relatief veel (meer dan wat landelijk gemiddeld is) voortijdig schoolverlaten, kindermishandeling en gameverslaving. Gedragsstoornissen, autisme en angststoornissen verwachten we ongeveer even vaak als wat landelijk gemiddeld is.

© Nederlands Jeugdinstituut 2017

Hierbij is gebruik gemaakt van de data van het onderzoek Health Behaviour in School Children (HBSC) uit 2013. Dit onderzoek is weliswaar representatief voor de gehele Nederlandse bevolking, maar niet voor alle Nederlandse gemeenten. Aangezien er op gemeentelijk en regionaal niveau vaak weinig informatie voorhanden is over het voorkomen van specifieke problemen, hebben we bij het merendeel van de indicatoren gebruik gemaakt van een methode waarmee de percentages geschat werden.

⁵ Bron: Monitor Aansluiting Onderwijs Jeugdhulp (AOJ)

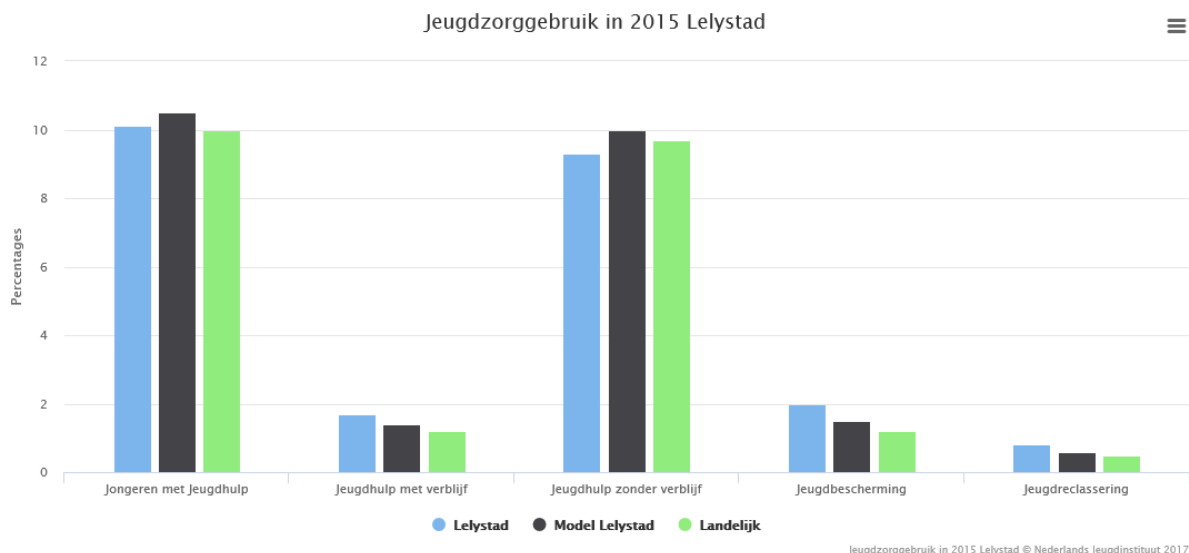
3.2 Verwacht jeugdhulpgebruik

Hier ziet u het percentage jongeren (tot 18 jaar) in verschillende vormen van jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering ten opzichte van het totaal aantal jongeren in de regio⁶. Een jongere kan binnen een jaar van meerdere vormen gebruikt gemaakt hebben, aantallen en percentages zijn daarom niet optelbaar.

In de blauwe staaf ziet u het percentage jongeren met jeugdhulp in de gemeente, in de groene staaf het landelijke percentage. De zwarte balk geeft een schatting weer van het *verwachte* jeugdhulpgebruik in de gemeente. Dit percentage is gebaseerd op een aantal achtergrondkenmerken van de jongeren en gezinnen in de gemeente (zoals armoede en eenoudergezinnen).

Toelichting methode

De schattingsmethode die gebruikt is, werd ontwikkeld en toegepast door het NIVEL in hun Vraag en Aanbod Analyse Monitor (VAAM). NIVEL ontwikkelde deze methode om de zorgvraag en zorgvraagontwikkeling van eerstelijnszorg op wijkniveau te kunnen voorspellen. Kort gezegd komt het er voor deze analyse op neer dat de HBSC-data geaggregeerd werden op gemeenteniveau en de gemeenten met minder dan 40 respondenten uit de data werden verwijderd. Vervolgens werden de uitkomsten van de HBSC gekoppeld aan kenmerken die vanuit andere bronnen beschikbaar zijn op gemeenteniveau. Die andere bronnen zijn de jeugdmonitor van het CBS, en de website waarstaatjegemeente.nl. In een regressiemodel gebruiken we de achtergrondkenmerken om de indicatoren uit de HBSC-data statistisch te voorspellen. Dit model wordt vervolgens toegepast om de indicatoren per gemeenten te voorspellen. Hierna worden de gegevens weer op regionaal niveau geaggregeerd. De achtergrondcijfers, en ook het schattingsmodel, worden jaarlijks aangepast. De HBSC wordt niet jaarlijks afgenomen.

Uit hoofdstuk 2 bleek dat Lelystad een relatief kwetsbare jeugdpopulatie heeft. Dat is terug te zien in de bovenstaande grafiek. Voor alle hulpvormen wordt in Lelystad een hoger gebruik voorspeld (de zwarte balken) dan wat landelijk gemiddeld is (de groene balken).

Het totaal aantal jongeren met jeugdhulp is in Lelystad wat hoger dan wat landelijk gemiddeld is, maar lager dan wat we op basis van het model zouden verwachten. Echter, dat komt door het relatief lage aantal jongeren dat jeugdhulp krijgt zonder verblijf. In Lelystad maken meer jongeren dan verwacht gebruik van jeugdhulp met verblijf, jeugdbescherming of jeugdreclassering.

⁶ Bron: Monitor Aansluiting Onderwijs Jeugdhulp (AOJ)

3.3 Daadwerkelijk gebruik jeugdhulp

Jeugdhulpaanbieders leveren beleidsinformatie aan bij het CBS die deze gegevens onder andere op gemeenteniveau beschikbaar stelt via CBS Statline en via waarstaatjegemeente.nl. Hieronder staat weergegeven wat het daadwerkelijk jeugdhulpgebruik was in Lelystad in 2016 (bron: waarstaatjegemeente.nl). Het aantal verdachten en veelplegers is van 2016 nog niet bekend, hier is het aantal uit 2014 weergegeven.

Thema	Lelystad	Flevoland	Nederland
% jongeren met jeugdhulp (2016)	10,9%	10,2%	10,7%
<i>% jongeren met jeugdhulp naar soort (2016)</i>			
Jongeren met jeugdhulp zonder verblijf	10,2%	9,4%	10,5%
Jongeren met jeugdhulp met verblijf	1,6%	2,0%	1,3%
Jongeren met jeugdbescherming	1,8%	1,3%	1,2%
<i>% van het totaal Jeugdzorgtrajecten (2016)</i>			
Jeugdhulp zonder verblijf	74,6%	72,3%	79,8%
Jeugdhulp met verblijf	12,2%	16,6%	10,0%
Jeugdbescherming	11,5%	9,5%	8,3%
Jeugdreclassering	1,9%	1,4%	1,9%
<i>Jeugdcriminaliteit</i>			
Verwijzingen Halt per 10.000 inw. 12-17 jaar (2016)	204,3	166,9	137,4
Aantal verdachten per 10.000 inw. van 12-17 jr (2014)	13,3	11,5	10,6
Jeugdige veelplegers (per 1000 inw.) (2014)	1,5	1,4	1,3

In Lelystad hebben relatief iets meer jeugdigen jeugdzorg (dat zijn er 2.075) dan in Flevoland en landelijk. Sinds 2015 is het percentage, net als landelijk, licht gestegen. In Lelystad zijn vooral meer jeugdigen in jeugdhulp met verblijf en jeugdbescherming. Daarbij valt op dat het percentage jeugdigen met verblijf in heel Flevoland nóg hoger is. Het percentage jeugdigen zonder verblijf (ambulant) is in Lelystad (en in Flevoland) lager dan het landelijke percentage.

Totaal waren er in Lelystad 310 jeugdigen in jeugdbescherming en 60 in jeugdreclassering. Er zijn in Lelystad ook meer verwijzingen naar Halt, meer jeugdige verdachten en meer jeugdige veelplegers dan landelijk.

3.4 Leeftijd en geslacht van jeugdigen in de jeugdhulp

Wat betreft de leeftijd van jeugdigen in de jeugdhulp wordt de grootste groep (circa 50%) gevormd door kinderen in de basisschoolleeftijd. In Lelystad is dat iets meer dan in heel Nederland. De leeftijdsgroep 12-18 jarigen is circa 40% groot. In Lelystad is dat iets lager dan in heel Nederland.

Leeftijd	Mannen		Vrouwen		Totaal	
	Nederland	Lelystad	Nederland	Lelystad	Nederland	Lelystad
0-4 jaar	6,4	4,1	6,4	5,1	6,4	4,5
4-12 jaar	52,2	54,7	45,2	48,3	49,3	52,1
12-18 jaar	37,9	38,2	44,7	43,8	40,8	40,4
18-23 jaar	3,4	3	3,7	2,8	3,5	2,9

Jongeren met jeugdzorg; Zorg in natura (Zin), Persoonsgebonden budget (PGB) Bron: Statline/CBS

3.5 Conclusie

Het blijkt dat de jeugd in Lelystad naar verwachting én in werkelijkheid meer zwaardere jeugdhulp nodig heeft dan gemiddeld, namelijk jeugdhulp met verblijf en/of jeugdbescherming. Het werkelijk aantal jongeren in deze vormen van hulp ligt boven het aantal dat op basis van de achtergrond verwacht wordt. De meeste jeugdigen in de jeugdhulp hebben de basisschoolleeftijd.

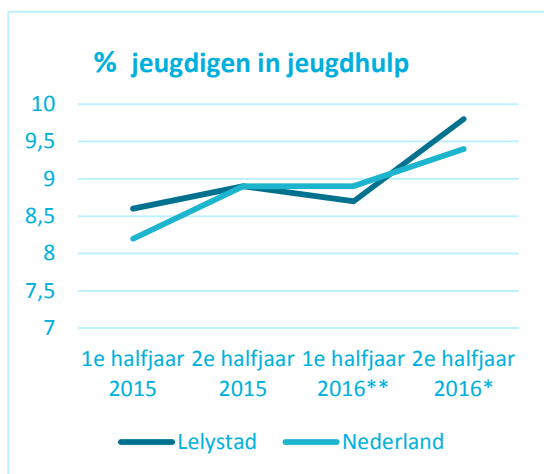
4 Trends in jeugdhulpgebruik Lelystad

4.1 Jeugdhulpgebruik in Lelystad van oudsher hoog⁷

Het gebruik van jeugdhulp in Lelystad is historisch gezien erg hoog. Ook het beroep op speciaal onderwijs is in Lelystad relatief hoog. In 2012 stond Lelystad op de 7e plek van de gemeenten met hoogste aandeel jongeren (t/m 18 jaar) met jeugdzorg⁸. Toen ging het om 4,7% van alle jeugdigen die provinciale jeugdhulp kreeg. Met 10,7% jongeren in jeugdhulp stond Lelystad in 2016 op een gedeelde 141^e-149^e plek.

4.2 Jeugdigen in jeugdhulp vanaf 2015

In Lelystad is, net als in Nederland, het percentage jongeren in jeugdhulp in het tweede halfjaar van 2016 gestegen, zie de grafiek hieronder⁹.

4.3 Jeugdigen met jeugdhulp zonder verblijf

Een deel van de jongeren die jeugdhulp zonder verblijf hebben, krijgen die hulp vanuit een wijk- of buurtteam. Hieronder staat weergegeven om welk percentage van de hulp dat ging, in Nederland, Flevoland en Lelystad. Hierbij moet worden aangetekend dat de registratie van deze hulp mogelijk (nog) onvolledig is. Zeker wijk- en buurtteams die niet specifiek voor jeugd werkzaam zijn, vinden het soms lastig om te bepalen welke hulp onder jeugdhulp valt. De stijging die hier te zien is, kan veroorzaakt worden door betere registratie.

Jeugdhulp zonder verblijf	2015			2016		
	Nederland	Flevoland	Lelystad	Nederland	Flevoland	Lelystad
Uitgevoerd door het wijk- of buurtteam	37.365	90		63.735	245	15
Niet uitgevoerd door het wijk- of buurtteam	391.695	10.940	2.045	397.295	11.235	2.195
% uitgevoerd door het wijkteam- of buurtteam	8,7%	0,8%		13,8%	2,1%	0,7%

Tabel Uitvoering jeugdhulp door wijkteam 2015 en 2016 (Bron: CBS Statline)

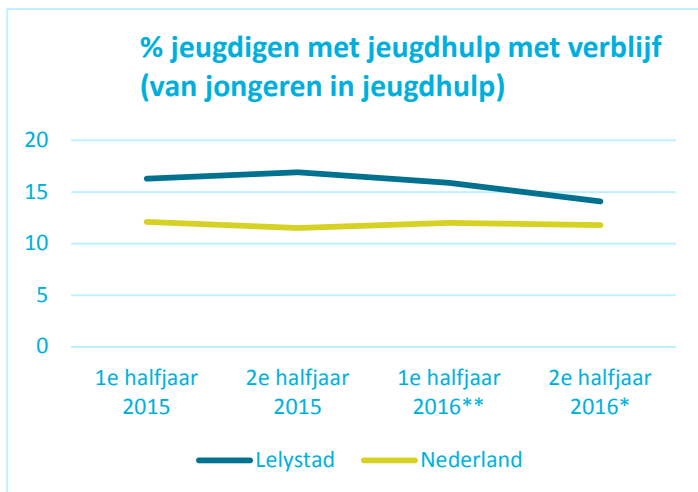
⁷ Bron: Presentatie 'Op weg in de transitie 2016 en 2017' JGT, 3 april 2017

⁸ Bron CBS en opgenomen in Uitvoeringsplan Jeugdhulp 2017, 18 april (pg.6)

⁹ Bron: Jeugdmonitor Statline

4.4 Jeugdigen met jeugdhulp met verblijf

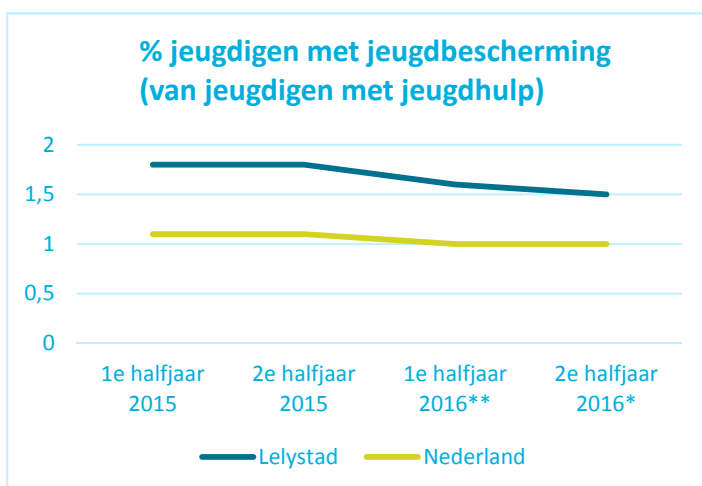
Alhoewel het totaal percentage jongeren met jeugdhulp toeneemt, neemt het aandeel van hen dat jeugdhulp met verblijf krijgt in Lelystad af, zie de grafiek hieronder. Dat is landelijk niet het geval.

Vanuit gegevens van de Aankoopcentrale is bekend dat er in 2016 een afname was 12,9% in de trajecten jeugdhulp met verblijf (van 311 in 2015 naar 271 in 2016). Deze afname betrof vooral pleegzorg en JeugdzorgPlus. Er was wel meer residentiële jeugdhulp.

4.5 Jeugdigen met jeugdbescherming

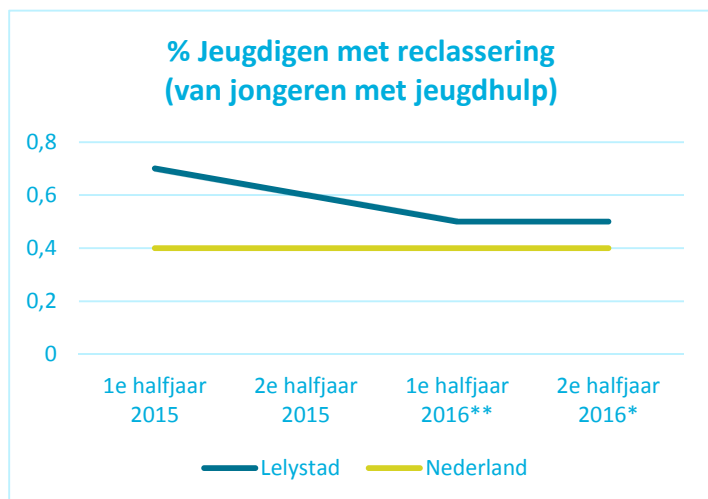
Ook het aandeel jongeren met jeugdbescherming neemt in Lelystad af, sterker dan de lichte daling die in Nederland zichtbaar is.

Vanuit gegevens van de Aankoopcentrale is bekend dat er een afname was van 11,7% (van 281 in 2015 naar 248 in 2016).

4.6 Jeugdigen met jeugdreclassering

Het aandeel jongeren met jeugdreclassering (als percentage van het totaal aantal jongeren met jeugdhulp) neemt in Lelystad sterk af. Landelijk is hier geen daling te zien.

4.7 Conclusie

Het aantal jeugdigen met jeugdhulp in Lelystad stijgt, en iets meer dan landelijke trend. Daarentegen neemt het aandeel jeugdigen in Lelystad met zware jeugdhulp af terwijl dat aandeel landelijk meer stabiel blijft. Dit wijst op een gewenste ontwikkeling. Heel voorzichtig (het betreft nog maar gegevens over twee jaren) lijkt het te lukken om minder zware hulp in te zetten en tegelijkertijd meer lichte hulp. In absolute getallen gaat het om een afname van 60 trajecten jeugdhulp met verblijf en een toename van 160 jeugdhulptrajecten zonder verblijf.¹⁰

De landelijke toename van de ambulante jeugdhulp wordt veelal verklaard door een betere herkenning van met name ontwikkelingsstoornissen door het voorveld (met name wijkgerichte teams in het sociaal domein).

¹⁰ Bron: CBS Statline

5 Doelgroepen in jeugdhulp

5.1 De doelgroep jeugdhulp belicht in gesprekken met jeugdhulpprofessionals

In september zijn er vanuit de gemeente Lelystad gesprekken geweest met tien professionals van vijf belangrijke jeugdhulpaanbieders¹¹ van de gemeente Lelystad. Hen is gevraagd wat hun beeld, hun inschatting is over specifiek jeugdigen uit Lelystad aan wie zij hulp bieden.

Geen grote verschillen

Over het algemeen zien de professionals geen grote verschillen tussen de jeugdigen uit Lelystad en jeugdigen uit andere gemeenten die gebruik maken van jeugdhulp. Elke jeugdige en elk gezin is volgens hen uniek en verschillend, met eigen vragen, problemen, toekomstperspectief en zorgbehoeften. Problematiek kan hoofdzakelijk met het specifieke kind te maken hebben of juist bij de handelingsverlegenheid van ouders of van een combinatie. Het gaat veelal om jeugdigen die ernstig in hun ontwikkeling worden bedreigd, eventueel in combinatie met kindermishandeling. Het gaat in de jeugdhulp vaak om gezinnen met een combinatie van (complexe) problemen.

Arrangeren van passende hulp

Wat betreft hun werkwijze beschrijven zij dat zij samen met de gezinsleden en de verwijzende professionals, in Lelystad veelal het JGT, een zo goed mogelijke hulpvraag formuleren: de wensen en mogelijkheden van de jeugdige en het gezin. Daarop volgend arrangeert men passende hulp. Er is een variëteit aan hulpvormen beschikbaar, zoals onder andere ambulante hulp (in gezin of bij de organisatie), dagbehandeling, hulp met verblijf in groepen, behandeling in gezinshuizen en pleegzorg. Bij een complexe casus zijn veelal meerdere soorten hulp nodig van doorgaans verschillende disciplines. De gemeente Lelystad heeft een breed assortiment aan jeugdhulp ingekocht.

Redenen voor toename van jeugdhulp

Sinds de transitie van de jeugdzorg in 2015 hebben zich in de 'vraag' enkele veranderingen voorgedaan. De toename van de jeugdhulp¹² (m.n. jeugd-GGZ) kan volgens enkele respondenten verklaard worden uit de toename van kennis rondom ontwikkelingsstoornissen in het voorveld. Er is steeds meer oog voor bijvoorbeeld ADHD en ASS. Dit wordt steeds eerder gesignaleerd, ook bij meisjes.

Specifieke doelgroepen in Lelystad

Uit de gesprekken met de tien professionals kwam naar voren dat er wel wat accentverschillen zijn wat betreft de gezinnen van de jeugdigen in jeugdhulp die uit Lelystad komen:

Gezinnen met lagere sociaal economische status¹³ en weinig netwerk

De gezinnen in Lelystad lijken extra kwetsbaar. Veel gezinnen zijn te typeren als zwak sociaal. Een deel van hen heeft weinig netwerk, leven geïsoleerd en ontvangen weinig hulp uit hun omgeving. Ze zijn langere tijd overbelast. Zij vinden het ook moeilijk om de juiste hulp te vragen en te vinden. 'Ze modderen te lang door'.

¹¹ Vitree, GGZ Centraal, Triade, Dokter Bosman, Intermetzo.

¹² Landelijk een toename van 10% in 2015 naar 11% in 2016 van alle jeugdigen (Bron CBS)

¹³ Sociaaleconomische status (SES) Staat voor de positie van mensen op de maatschappelijke ladder met het daaraan verbonden aanzien en prestige. De sociale status van een wijk is afgeleid van een aantal kenmerken van mensen die er wonen: opleiding, inkomen en de positie op de arbeidsmarkt (Bron: <https://www.volksgezondheidenzorg.info>)

Multiprobleemgezinnen

Zonder meer is er in Lelystad een zwaardere jeugdhulppopulatie. Er zijn veel gezinnen met multiproblematiek met enerzijds veel armoede, taalproblemen, schulden, sociale isolatie, opvoedproblemen en anderzijds veel psychiatrische problematiek en verslaving. 'De ellendedichtheid is groot in sommige wijken'. Er is relatief vaak sprake van chronische problematiek en complexe voorgeschiedenissen.

Gezinnen met licht verstandelijke beperkingen

Er lijken wat meer jeugdigen en ouders met een lagere begaafdheid in Lelystad te zijn. Zij vormen een risicogroep. Er kan veel handelingsverlegenheid en weinig draagkracht zijn bij ouders met een licht verstandelijke beperking¹⁴.

Gezinnen met scheidingsproblematiek

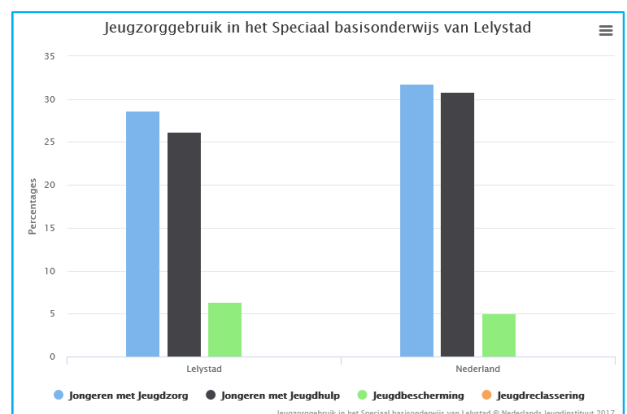
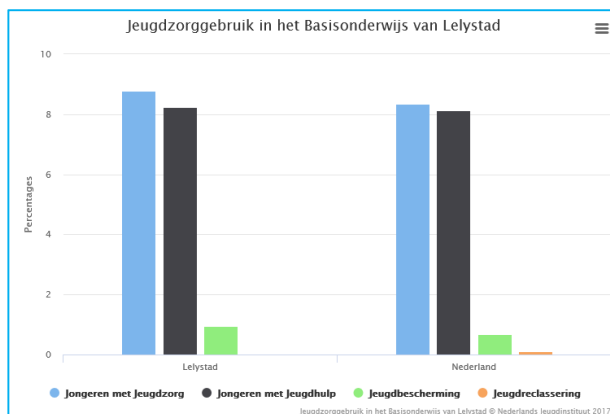
Relatief veel jeugdigen worden met scheidingen geconfronteerd. Er lijken veel kinderen last te hebben van problematische scheidingen. Door een opstapeling van conflicten en verharding kunnen kinderen klem komen te zitten. Dergelijke situaties beginnen over het algemeen al voordat jeugdhulp wordt ingeschakeld. Dan is het logisch om daar een ondersteuningsaanbod voor te organiseren, met name in het preventieve voorveld.

Van bovengenoemde vier typen kwetsbare gezinnen zijn er in een interne notitie van het JGT (2016) twee nadrukkelijk benoemd als veelvoorkomend in Lelystad:

- Gezinnen met een beperkt netwerk;
- Gezinnen met chronische multiproblematiek (langdurige psychische problemen ouders en/of aanwezigheid van beperkingen).

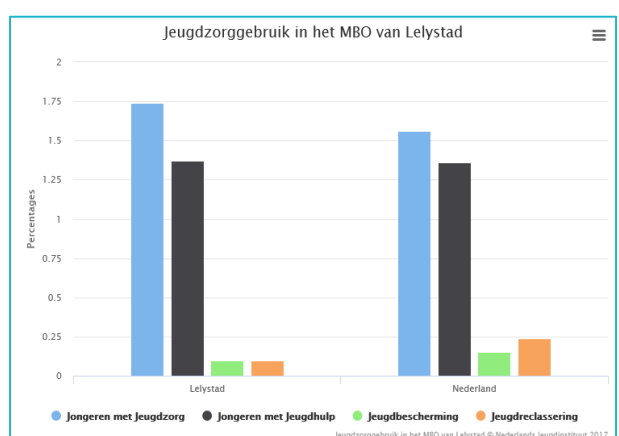
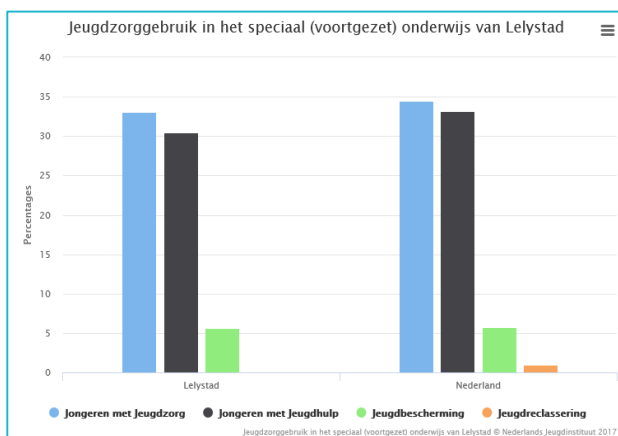
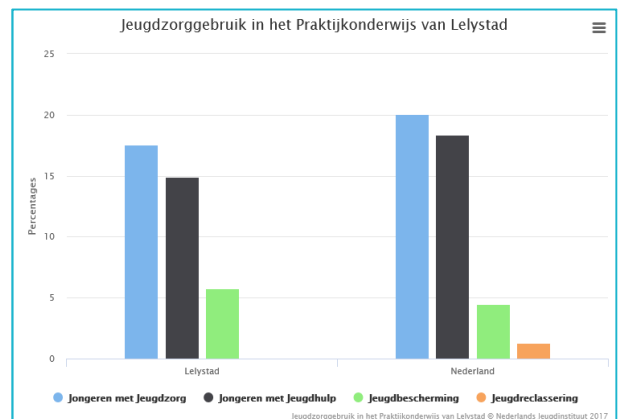
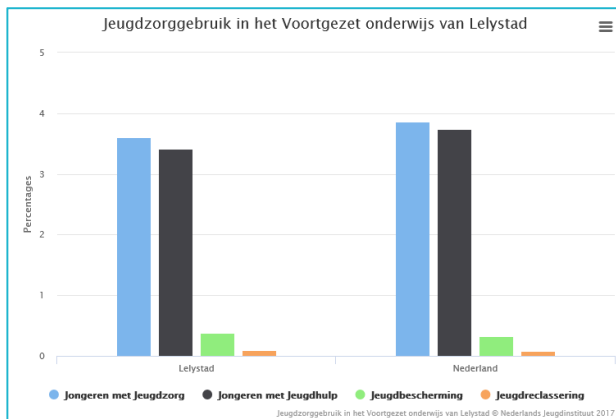
5.2 Jeugdzorg¹⁵ en onderwijs

Jeugdigen die thuis jeugdhulp krijgen, hebben ook op school vaak een sterkere ondersteuningsbehoefte. Het is dan ook van belang dat de ondersteuning thuis en op school goed op elkaar aansluit. Hieronder staat in een aantal grafieken weergegeven hoeveel jeugdigen per onderwijsvorm jeugdzorg ontvangen.

¹⁴ Bij ouders met een licht verstandelijke beperking zijn er meer risico's in het opvoeden van kinderen, zoals het minder bieden van een stimulerende thuisomgeving en het kampen met meervoudige problematiek, zoals armoede en gebrek aan sociale steun (Bron: M. Zoon, N. Foolen, Wat werkt bij licht verstandelijk beperkte ouders? NJi, september 2014).

¹⁵ Onder jeugdzorg verstaan we jeugdhulp (met verblijf en zonder verblijf), jeugdbescherming en jeugdreclassering.

Wat opvalt:

- ☐ In regulier basisonderwijs ontvangen relatief meer jeugdigen jeugdhulp dan landelijk;
- ☐ In sbo, voortgezet onderwijs en speciaal (voortgezet) onderwijs relatief minder jeugdigen met jeugdhulp dan landelijk in die groep;
- ☐ In het Lelystadse praktijkonderwijs ontvangen minder jeugdigen jeugdhulp dan wat landelijk gemiddeld is. Wel zijn hier relatief veel jeugdigen in jeugdbescherming;
- ☐ MBO-studenten uit Lelystad zijn vooral relatief vaak in jeugdreclassering.

5.3 Conclusies

Kwetsbare gezinnen

Vanuit ervaringen van de praktijk van professionals in de jeugdhulp en het JGT springen een aantal typen kwetsbare gezinnen er uit. Het betreft:

- Gezinnen met een beperkt netwerk;
- Gezinnen met chronische beperkingen;
- Gezinnen met multiproblematiek;
- Gezinnen met problematische scheidingen.

Uiteraard zal er enige overlap bestaan tussen deze groepen. Het is gewenst om bij zowel de inrichting van de pedagogische basis als de inkoop van de jeugdhulp met name rekening te houden met de hulpvragen van de betreffende gezinnen.

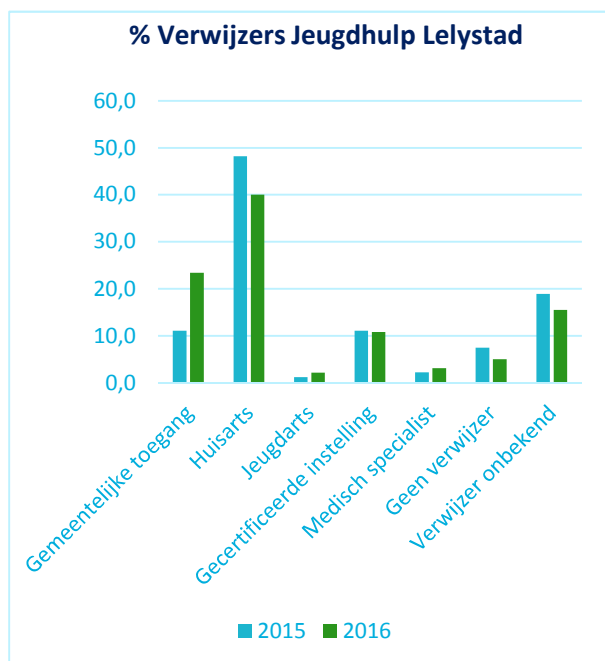
Passend onderwijs

Het gegeven dat er in Lelystad relatief veel jeugdigen met jeugdhulp naar het regulier basisonderwijs en relatief weinig naar het speciaal basisonderwijs kan wijzen op het adequaat uitvoeren van passend onderwijs, waarbij scholen verantwoordelijk nemen om leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben een goede onderwijsplek te bieden. In dat geval wordt doorplaatsing van deze kinderen naar speciaal onderwijs voorkomen.

Wat ook mogelijk is, is dat de ondersteuning (vanuit passend onderwijs) op het Praktijkonderwijs, (v)so, sbo en vo al dermate goed geregeld is, dat er in de thuissituatie minder (jeugd)hulp nodig is.

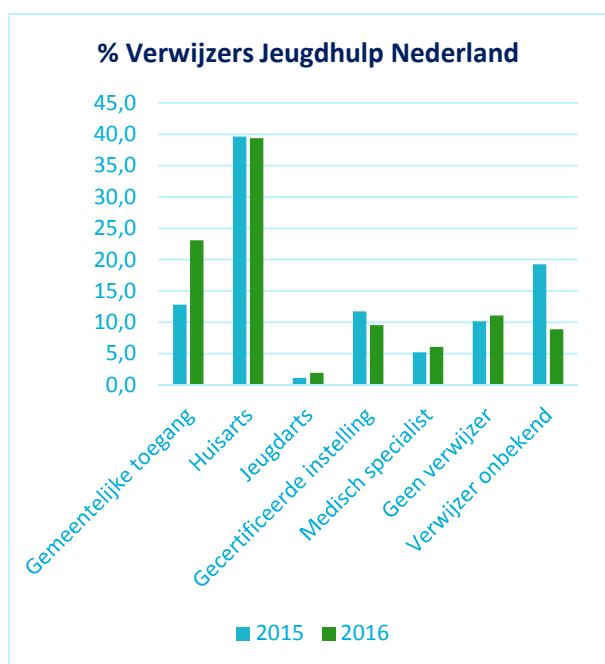
6 Wie verwijst naar jeugdhulp in Lelystad?

6.1 Verwijzers Jeugdhulp

Wat valt op?

- ☐ Het overall beeld van de verdeling van verwijzers is in Lelystad hetzelfde als in heel Nederland;
- ☐ In Lelystad is een grotere afname van de verwijzingen door de huisarts¹⁶; deze zitten nu op landelijk niveau (ca. 40%).

Bron: Statline (2016 zijn voorlopige cijfers)

¹⁶ Het wordt veelal aangenomen dat huisartsen in Nederland relatief vaak naar dure vormen van hulp verwijzen.

6.2 Beschikkingen

2016 is het eerste jaar dat iedereen die jeugdhulp ontvangt een indicatie van het JGT heeft gekregen. Alle jongeren die jeugdhulp ontvangen werkelijk hadden een beschikking nodig vanuit het JGT om hun beroep op jeugdhulp te behouden. Een jongere kan meerdere beschikkingen ontvangen. Gedeeltelijk worden deze jeugdigen ondersteund door het JGT zelf. Uit de beschikkingen die in de eerste helft van 2016 zijn toegekend in Lelystad was dit voor 405 jeugdigen het geval. Verder blijkt er vooral veel behoefte aan GGZ-ondersteuning. Maar liefst 42% van de beschikkingen betreft GGZ.

Beschikkingen JGT Lelystad 1 ^e helft 2016 ¹⁷	n=
GGZ onderzoek/behandeling	1112
Ondersteuning vanuit JGT	405
Verblijf (pleegzorg, gezinshuis en residentieel)	222
Dyslexie	112
Kortdurend verblijf	65
Overig behandeling/begeleiding	575
Pgb	149
<i>Totaal</i>	2640

6.3 Conclusies

De grootste verwijzer naar jeugdhulp is en blijft de huisarts (ca 40%). Voor het transparant maken van de verwijsstromen naar jeugdhulp en het beïnvloeden ervan is samenwerking met huisartsen noodzakelijk.

Voor het waarnemen van trends in het beschikken zijn meerdere metingen nodig.

¹⁷ Bron: Beantwoordingsnotitie motie Preventie en jeugdhulp – p5. – 1 november 2016, Kenmerk U16100254

7 Outcome

Momenteel is, zoals in alle Nederlandse gemeenten, nog geen totaalbeeld te geven van de outcome van de jeugdhulp. Wat wel beschikbaar is, zijn gegevens over de afgesloten jeugdhulptrajecten: zijn die volgens plan beëindigd?

Beëindigde jeugdhulptrajecten (2016)	Lelystad	Flevoland	Nederland
Volgens plan	70,2%	74,2%	78,0%
Voortijdig afgesloten	29,8%	25,9%	22,0%

Bron CBS/Statline

Bovenstaande cijfers laten zien dat in Lelystad de trajecten in 2016 minder vaak volgens plan werden afgesloten dan landelijk. De voortijdig afgesloten trajecten werden vooral in overeenstemming afgesloten (19,1% van de trajecten in Lelystad; landelijk 11,9%).

In het kader van kwaliteitstoetsing zijn deze outcome-indicatoren wel iets om over in gesprek te gaan met de afzonderlijke aanbieders. Daartoe zijn cijfers per aanbieder nodig (zij krijgen zelf van het CBS een spiegelrapportage waar deze informatie ook in staat). Het gesprek kan gaan over het percentage: is het vooral eenzijdig door de cliënt of de behandelaar? Is er overeenstemming of spelen er andere factoren een rol? Zijn er verbetermogelijkheden?

8 Beschouwing

We eindigen dit analysedocument met enkele beschouwende opmerkingen.

Met heel veel jeugdigen in Lelystad gaat het goed

In dit analysedocument ligt de focus voornamelijk op gegevens van jeugdigen in kwetsbare omstandigheden en jeugdigen in jeugdhulp. Dezelfde cijfers zijn ook vanuit een ander perspectief te beschouwen. Als het met een klein deel van de jeugdigen in Lelystad niet goed gaat, betekent dat ook dat het met het overgrote deel wél goed gaat. Daarbij is het aannemelijk dat het met hen goed gaat mede doordat er een goed stelsel van basisvoorzieningen is die dagelijks zorgen voor een goede pedagogische basis voor deze jeugdigen en hun gezinnen.

Er lijkt sprake te zijn van een goede beweging

Het percentage jeugdigen in jeugdhulp is weliswaar boven het landelijk gemiddelde, maar niet zo hoog als je zou mogen verwachten gezien de relatief kwetsbare jeugdpopulatie (relatief veel jeugdigen met risicofactoren). Er lijkt ook sprake te zijn van een trend. In 2012 behoorde het percentage jeugdigen in jeugdhulp tot de hoogste van Nederland. Nu neemt Lelystad wat dat betreft meer een middenpositie in (141-149^e plek).

Ook waren er in Lelystad andere gunstige trends t.a.v. jeugd in 2016 ten opzichte van 2015:

- Aantal jeugdigen in zware jeugdhulp (jeugdhulp met verblijf en jeugdbescherming) neemt af (§4.4, §4.5;
- Relatief lager schoolverzuim (§2.1);
- Percentage kinderen in een uitkeringsgezin in 2015 is in 2015 licht gedaald (§2.1);
- Vermindering van het aantal verdachte jongeren (§2.1)¹⁸.

Het structureel verzamelen van gegevens is onontbeerlijk

Voor het goed kunnen opstellen, uitvoeren en evalueren van jeugd(hulp)beleid is het verzamelen van gegevens onontbeerlijk. Ondanks de vele gegevens die verzameld worden, is het vaak ingewikkeld om de effecten en maatschappelijke resultaten van het jeugdbeleid echt goed in beeld te krijgen. Dat geldt ook voor het zicht én grip krijgen op de realisatie van de transformatiedoelen die gemeente opgesteld hebben voorafgaand aan de transitie in 2015.

Ook in Lelystad is nagedacht over monitoring. In het *Beleidsplan jeugdhulp 2015-2019* (2014) werd gesproken over een beperkte set betekenisvolle indicatoren (p.38): 'Vermindering van administratieve lasten voor professionals staat hoog op de prioriteitenlijst. Uitgangspunt is dat professionals alleen gegevens registreren die voor hen zelf direct nut hebben binnen hun eigen primaire proces, voor de planning of evaluatie van behandeldoelen. Diezelfde gegevens worden ontsloten voor managementinformatie, beleidskeuzes en politieke sturing. Dit is alleen mogelijk als we werken met een beperkte set betekenisvolle prestatie-indicatoren. Het gaat daarbij om prestatie-indicatoren voor maatschappelijke resultaten (bijvoorbeeld minder schooluitval, meer jeugdigen groeien op in een gezin, verminderd zorgverbruik) en prestatie-indicatoren voor de kwaliteit en effecten van zorg en dienstverlening (bijvoorbeeld klanttevredenheid, afname problemen)'. En 'We willen zorgaanbieders niet meer belasten dan nodig is en alleen gegevens opvragen die noodzakelijk zijn'.

Desondanks werd in het Regionaal Transitieplan een lijst van 8 aanvullende lokale indicatoren opgesteld:

1. De mate van tevredenheid van jeugdigen en hun ouders over de resultaten van een dienst of product.
2. De reden van einde zorg (mate van uitval).
3. De mate waarin verminderen van problematiek wordt ervaren na ingezette ondersteuning.
4. De mate waarin opbouw van lokale zorg resulteert in minder vraag naar gespecialiseerde zorg.

¹⁸ Daar staat tegenover dat het aantal Halt-verwijzingen de afgelopen jaren wel sterk gestegen is.

5. Het aantal gezinnen waarvoor professionele zorg-coördinatie is geregeld volgens 1 gezin, 1 plan, 1 regisseur.
6. Leveringssnelheid van een dienst of product.
7. Kostprijs van een dienst of product.
8. Kostenplanning en realisatie.

Tevredenheid met de resultaten (indicator 1) van de hulp zit in de geharmoniseerde set outcome-indicatoren. Het kan zijn dat aanbieders (van Lelystad) dit al voor andere gemeenten registreren. Het is gewenst om deze cijfers boven tafel te krijgen als centrale outcome-indicator (zie ook stap 5 Kwaliteitsmodel NJi). Dit geldt ook voor de reden van einde zorg (of uitval) en de mate van doelrealisatie, waar afname van de problematiek onderdeel van uitmaakt¹⁹.

Deze drie indicatoren zijn inzichtelijk te maken door in de inkoopcontracten op te nemen dat de geharmoniseerde outcome-indicatoren noodzakelijk zijn. Door aan te sluiten bij het landelijk traject, hoeft dat niet heel veel extra last op te leveren voor aanbieders.

Het meten van het aantal gezinnen waar gebruik wordt gemaakt van 1gezin-1plan-1regisseur is lastiger, dat is nu niet uit centrale registraties af te leiden. Daar is een aparte registratie voor nodig en dat leidt tot extra administratieve last.

Een extra analyse in het kader van De stad is van ons allemaal

Er is een onderzoek door O&S gestart in het kader van De Stad is van ons allemaal in combinatie met Solviteers. In dat onderzoek probeert Lelystad antwoord te krijgen op de vraag: 'Hoe kunnen we grip krijgen op de jongeren in zware jeugdzorg?' Dit gebeurt door het in kaart brengen van de verschillende groepen jeugdhulpgebruikers op basis van hun achtergrondkenmerken en te kijken waarin de jongeren met zware jeugdhulp verschillen van jongeren met lichtere vormen van jeugdhulp.

Aanknopingspunten voor het jeugd(hulp)beleid

Tenslotte: de in dit analysedocument verkregen inzichten zullen behulpzaam zijn voor het formuleren van ambities en maatschappelijke resultaten. En die geven richting aan het jeugdbeleid: zorgen voor een optimale pedagogische basis door de goede preventieve maatregelen en door het goed uitvoeren van die preventieve maatregelen.

¹⁹ Zie: <https://www.nji.nl/nl/Harmonisatie-outcome-in-jeugdhulp,-jeugdgezondheidszorg,-jeugdbescherming-en-jeugdreclassering.pdf>